

ההשפעה של שבוע "הכדור בידו" בבית הספר על תפיסותיהם של תלמידים ומורים בנושאי הסביבה

רנא חאג' יחיא

מנחה: ד"ר יהודית וינברגר

עבודה זו מציגה הערכה של האוריינות הסביבתית של תלמידים בחטיבת ביניים בעיר ערבית במרכז, לפני ואחרי הפעלת תוכנית חינוכית בשם "שבוע הכדור בידו", אשר נערכת במסגרת החינוך הסביבתי בבית הספר.

לעבודה היו שתי מטרות עיקריות:

- לבחון את תרומת התוכנית "שבוע הכדור בידו" בתחום האוריינות הסביבתית של תלמידי כיתה ט' שהשתתפו בתוכנית.

- לבדוק את התפישות של צוות המורים שהנחו והשתתפו בתוכנית לגבי תרומת התוכנית.

וזאת במטרה לשפר את העשייה החינוכית של בית הספר בנושא זה בעתיד.

העבודה בחנה את הידע, העמדות וההתנהגות של 112 תלמידים בשכבת כיתה ט' בבית הספר אשר משתתפים בתוכנית. ובחנה תפישותיהם ועמדותיהם של 4 המורים שהובילו את התוכנית במהלך השנה. המחקר נערך בשילוב של גישה איכותית וכמותית. השימוש בכלים האיכותניים נעשה לשם השלמת התמונה שהתקבלה בכלים הכמותיים. התוצאות שמוצגות בחלק הכמותי של המחקר מבוססות על איסוף נתונים באמצעות שאלון שפותח על בסיס הכלי של פאר ועמיתיה (פאר ועמיתיה, 2004) ובהתאמה לתלמידי בית הספר. השאלון מורכב משלושה חלקים: שאלון התנהגות, שאלון עמדות ושאלון ידע וחולק לתלמידים לפני התחלת התוכנית בחינוך סביבתי ובתומה. כמו כן נערך ראיון חצי מובנה עם ארבעת המורים אשר הפעילו את התוכנית. הממצאים שנאספו עברו עיבודים סטטיסטיים תיאוריים (התפלגויות, שכיחויות, ממוצעים וסטיות תקן) ועיבודים

סטטיסטיים הסיקיים בעזרת תוכנת SPSS. נתוני הראיון החצי מובנה שנערך עם המורים נותח בגישה פרשנית. הממצאים שהתקבלו לפי דיווח התלמידים, הצביעו על עליה בערך ההתנהגות הסביבתית של התלמידים שהשתתפו בתוכנית וההבדל בין ממצאי המבחן המקדים לממצאי המבחן המסכם היה מובהק סטטיסטית, ברוב הקטגוריות. הממצאים מהניתוח הסטטיסטי של תשובות התלמידים להיגדים בשאלון העמדות הצביעו על עליה בקטגוריות: "העצמה" ו"אכיפת חוק" במבחן המסכם לעומת המבחן המקדים וההבדל בין שני המבחנים היה מובהק סטטיסטית. יחד עם זאת, הייתה ירידה בערך ההיגד "זכותו של האדם לנצל את המקורות הטבעיים לרווחתו האישית" שהעידה על "אנתרופוצנטריות" ובערך הקטגוריה "חוסר אונים", במבחן המסכם לעומת המבחן המקדים וההבדל בין שני המבחנים לא הייה מובהק סטטיסטית. הניתוח הסטטיסטי של התשובות לשאלון הידע במבחן המקדים ובמבחן המסכם הייה לפי חישוב ציון. גם כאן הייתה עליה בציוני התלמידים במבחן המסכם לעומת ציוניהם במבחן המקדים וההבדל בין המבחן המקדים והמבחן המסכם היה מובהק סטטיסטית. ניתוח פרשני של התשובות בראיונות שנערכו עם המורים שהשתתפו בתוכנית, הציג שהמורים סבורים שהתוכנית הצליחה לפתח אוריינות סביבתית בקרב התלמידים שהשתתפו בתוכנית.

הכלי בחן את מניעי המורים להשתתפותם בתוכנית והממצאים הראו שהשתתפות המורים בתוכנית הייתה מתוך אמונה, ראיית התוכנית כמנוף להנחלת ערכים אצל התלמידים, מחויבות להוראת המדעים וגם תגמול השעות.

המסקנות העיקריות שהתקבלו מעבודה זו היו:

- א. התוכנית השפיעה על התנהגות הסביבתית של התלמידים שהשתתפו בה, אולם התלמידים שהשתתפו בתוכנית לא שינו את הרגלי הקנייה שלהם וההשתתפות שלהם בתוכנית לא עודדה אותם לקנות מוצרים ידידותיים לסביבה. הסבר אפשרי לכך יכול להיות בגלל שההורים עורכים את הקניות ולא התלמידים או בגלל שמוצרים ידידותיים לסביבה יקרים בדרך כלל.
- ב. חלה העצמה בנטילת אחריות כלפי הסביבה אצל התלמידים שהשתתפו בתוכנית.
- ג. התוכנית הצליחה לשפר את רמת הידע בסוגיות סביבתיות של התלמידים. המורים שהשתתפו בתוכנית רואים בחינוך הסביבתי מנוף להנחלת ערכים חברתיים ומסורתיים אצל התלמידים והם סבורים שהתוכנית תרמה לפתוח האוריינות הסביבתית של התלמידים שהשתתפו בה. עבודה זו נתנה תמונה לגבי השפעת התוכנית "שבוע הכדור בידנו" על תלמידי בית הספר. ומיקדה את ההיבטים שדורשים חיזוק ושינוי.